

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.10.2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007, ECLI:CZ:NS:2009:33.CDO.2675.2007.1

Číslo: 46/2010

Právní věta: Podle § 31 písm. f) zákona č. 216/1994 Sb. ve znění pozdějších předpisů nelze zrušit rozhodčí nález proto, že zavazuje k plnění, které je v rozporu s dobrými mravy.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.10.2009

Spisová značka: 33 Cdo 2675/2007

Číslo rozhodnutí: 46

Číslo sešitu: 5-6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Rozhodčí řízení

Předpisy: § 31 předpisu č. 216/1994Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Českých Budějovicích (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 16. 11. 2006 zamítl žalobu o zrušení rozhodčího nálezu rozhodce JUDr. P. P. ze dne 12. 4. 2006, dále o určení, že rozhodčí doložka ve zprostředkovatelské smlouvě ze dne 20. 6. 2005 (dále jen „zprostředkovatelská smlouva“) je neplatná a o „zamítnutí“ žaloby o uložení povinnosti žalobci zaplatit žalované částku 440 000 Kč spolu s 8,75% úrokem z prodlení ročně od 1. 10. 2005 do zaplacení; rovněž rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že účastníci řízení uzavřeli dne 20. 6. 2005 zprostředkovatelskou smlouvu, kterou se žalovaná zavázala vyvíjet činnost směřující k tomu, aby měl žalobce příležitost uzavřít s třetí osobou smlouvu o prodeji (event. smlouvu o smlouvě budoucí) blíže specifikovaného rodinného domu. Žalobce se zavázal uzavřít takovou smlouvu s osobou, která bude získána žalovanou bez zbytečného odkladu po vyzvání žalované (čl. V. bod i/ zprostředkovatelské smlouvy). Smluvní strany si dohodly, že případné spory vzniklé ze zprostředkovatelské smlouvy, jakož i z právních vztahů touto smlouvou založených anebo s ní souvisejících s výjimkou těch, pro které nelze platně sjednat rozhodčí doložku, budou rozhodovány v rozhodčím řízení podle českého práva. Rozhodce v takovém případě určí generální sekretář Asociace realitních kanceláří Čech, Moravy a Slezska. Rozhodce JUDr. P. P. rozhodčím nálezem ze dne 12. 4. 2006 uložil žalobci zaplatit žalované částku 440 000 Kč s příslušenstvím. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že sjednaná rozhodčí doložka je platná, a že není dán žádný ze zákonných důvodů, pro které by mohl být rozhodčí nález zrušen. Žalobcem namítanou „nedovolenost plnění“ spočívající v nemravné výši smluvní pokuty, převyšující minimálně dvojnásobně obecnou praxi ostatních realitních kanceláří, posuzoval ve vztahu k okolnostem, za nichž byla dohodnuta; smluvní pokutu ve výši 10 % z kupní ceny nepovažoval za plnění nedovolené, neboť jeho výše neodporuje dobrým

mravům.

K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 22. 2. 2007 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že rozhodčí nálezn rozhodce JUDr. P. P. ze dne 12. 4. 2006 zrušil a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Na základě týchž skutkových zjištění se ztotožnil se závěrem, že zprostředkovatelská smlouva, včetně sjednané rozhodčí doložky, je platná. Na rozdíl od soudu prvního stupně odvolací soud dospěl k závěru, že smluvní pokuta ve výši 10 % z požadované kupní ceny je s ohledem na okolnosti této věci nepřiměřeně vysoká a odporuje dobrým mravům ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák., neboť rozhodčí nálezn žalobce odsuzuje k plnění podle tuzemského práva nedovolenému. Takový závěr přijal na základě zjištění, že výše provize žalované – dojde-li k uzavření zamýšlené smlouvy – bude činit 5 % ze skutečné kupní ceny, že v případě porušení smluvních povinností žalobce vyjmenovaných v čl. V. písm. g) zprostředkovatelské smlouvy vznikne žalované právo na smluvní pokutu ve výši sjednané provize, a že se žalobce zavázal po dobu trvání zprostředkovatelské smlouvy neuzavřít s jiným zprostředkovatelem smlouvu týkající se předmětu závazku žalované, ani že nebude dotčenou nemovitost (její část) nabízet sám nebo prostřednictvím třetí osoby. Smluvní pokuta ve výši 10 % z ceny předmětu koupě podle čl. V. písm. i) zprostředkovatelské smlouvy v situaci, kdy jej žalobce nemohl sám nabízet, a zavázal se uzavřít kupní smlouvu s osobou získanou žalovanou, je nepřiměřeně vysoká, přičemž podle § 3 odst. 1 obč. zák. odporuje dobrým mravům, tzn. je plněním podle tuzemského práva nedovoleným. Shledal, že důvod pro zrušení rozhodčího nálezn podle § 31 písm. f) zákona č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích náleznů (dále jen „zák. o r. ř.“), je dán.

V dovolání žalovaná odvolacímu soudu vytýká, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávné aplikaci § 3 odst. 1 a § 544 odst. 2 obč. zák., tedy uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Souhlasí s tím, že „soudy by měly zjišťovat, zda se příslušné smluvní ujednání (resp. jeho výkon) přičí dobrým mravům (...) podle objektivního kritéria, nezávisle na vůli a vědomí toho, kdo právo nebo povinnost vykonává (...). Kritériem může být jistě také nepřiměřená výše sjednané smluvní pokuty vzhledem k výši a povaze závazku takto zajištěného.“ Z pohledu ustanovení čl. V. písm. i) zprostředkovatelské smlouvy, jímž se žalobce zavázal uzavřít zprostředkovávanou smlouvu s třetí osobou, která byla získána činností zprostředkovatele, a to bez zbytečného odkladu po vyzvání zprostředkovatelem (žalovanou), a v případě, že zájemce (žalobce) odmítne splnit závazek uvedený v tomto odstavci (...), je povinen zaplatit zprostředkovateli smluvní pokutu ve výši deseti procent z požadované ceny, má za to, že v tomto konkrétním případě se její výše nepřičí dobrým mravům a je přiměřená předmětu její zprostředkovatelské činnosti. S tímto odůvodněním žalovaná navrhl, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu pojednání.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněnou osobou a je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Žalovaná nenamítá, že by řízení bylo postiženo některou z vad uvedených v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., případně jinou vadou řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k nimž dovolací soud přihlédne, i kdyby nebyly v dovolání uplatněny. Jelikož nic takového neplyne ani z obsahu spisu, zabýval se dovolací soud pouze výslovně uplatněným dovolacím důvodem, jak jej žalovaná obsahově vymezila.

Podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil

jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo sice aplikoval správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popřípadě ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Podle § 2 odst. 1 zák. o r. ř., strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva).

Podle § 31 zák. o r. ř., soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nálezy, jestliže:

- a) byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu
- b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje,
- c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem,
- d) rozhodčí nálezy nebyl usnesen většinou rozhodců,
- e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat,
- f) rozhodčí nálezy odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému,
- g) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.

Podle § 3 odst. 1 obč. zák. výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Nejvyšší soud akceptuje závěr přijatý v usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. [IV. ÚS 174/02](#), publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, že v rozhodčím řízení „rozhodce nenalézá právo, ale tvoří závazkový vztah v zastoupení stran, přičemž jeho moc není delegována svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud“; vycházející z tohoto předpokladu, se zabýval otázkou, zda odvolací soud správně posoudil naplnění důvodu pro zrušení rozhodčího nálezu rozhodce JUDr. P. P. ze dne 12. 4. 2006. Rozhodující pro právní posouzení věci byl závěr, zda s přihlédnutím k požadované výši smluvní pokuty, jde o plnění nedovolené podle § 31 písm. f) zák. o r. ř., dospěl-li soud k závěru o jeho rozporu s dobrými mravy, a zda na základě vlastní úvahy může soud s odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák. takový rozhodčí nálezy zrušit.

Je nutno mít na zřeteli, že institut zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 zák. o r. ř. nepředstavuje řádný ani mimořádný opravný prostředek proti rozhodčímu nálezu (srovnej Bělohlávek, A., Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, C. H. BECK, 2004, str. 231); formou opravného prostředku jak po stránce procesní, tak i věcné správnosti rozhodčího nálezu může být jedině přezkum jinými rozhodci podle § 27 zák. o r. ř. „Účelem institutu zrušení rozhodčího nálezu soudem je umožnit ještě v jiném řízení než v řízení o výkonu rozhodnutí soudní přezkum toho, zda byly splněny základní podmínky pro projednání a rozhodnutí věci rozhodci tedy základní podmínky pro to, aby bylo suspendováno ústavní právo domáhat se svých práv u nestranného a nezávislého soudu ve smyslu ustanovení článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „LZPS“), na které navazuje mj. též ústavní právo dle čl. 38 odst. 2, poslední věty, LZPS. Kontrolní činnost obecných soudů připouští zákon zejména tím, že umožňuje uplatnit existenci vad, jimiž by trpělo

řízení před rozhodci ad hoc i řízení před stálým rozhodčím soudem, popř. rozhodčí nález, pokud se takové vady přičítá základním zásadám, na nichž jinak spočívá samo rozhodčí řízení a rozhodování [viz Hlavsa, P., Poznámky k rozhodčímu řízení (část II.), Právní praxe v podnikání 6/1995, str. 4, a obdobně Macur, J., Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů, Právo a podnikání 5/1995, str. 6].

Již zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku (§ 20 bod 6.) připouštěl zrušení rozhodčího nálezu, jestliže odsuzoval stranu k plnění podle československého práva nemožnému či nedovolenému. Uvedená právní úprava se snažila zamezit tomu, aby v rozhodčím řízení, majícím tehdy výlučně vztah k cizině, bylo rozhodcem přiznáno plnění, které by odporovalo československému právnímu řádu, tzn. že by zavazovalo žalovanou stranu k tehdy tuzemskému právu odporujícímu plnění. Nedovolenost plnění byla založena na jeho právní nedovolenosti, neboť v případě nuceného výkonu takového rozhodčího nálezu by se žalovaný dostal do konfliktu s právním řádem československého státu. Uvedené ustanovení pamatovalo na případy, kdy se cizozemec v rozhodčím řízení domáhal přiznání něčeho, co sice právní řád jiného státu umožňoval, ovšem československý právní řád takové plnění zapovídal. Zjednodušeně lze říct, že šlo o plnění (věci) vyloučené z právního styku (*res extracommercium*).

Podle současné právní úpravy, obsahově totožné s § 20 bodem 6. zákona č. 98/1963 Sb. (s výjimkou toho, že výraz „podle československého práva“ byl nahrazen legislativní zkratkou „podle tuzemského práva“), tak lze za „nedovolené“ nadále považovat plnění, které není aprobováno vnitrostátním právem. Půjde o plnění, které je vyhrazeno jen některým subjektům, zejména státu, nebo podléhající státnímu dozoru či státnímu povolení (např. výbušniny, střelné zbraně, drogy, nerostné bohatství, části lidského těla apod.), u nichž je možnost dispozice s nimi omezena či vyloučena. Uvedené znamená, že „nedovolenost plnění“ je spojena s předmětem závazku (s plněním žalované strany) a nikoliv s okolnostmi, pro které by měl být výkon práva na požadované plnění odepřen (pro rozpor s dobrými mravy).

Vycházejí z povahy rozhodčího řízení, jehož smyslem je přenesení projednávání a rozhodování určitého druhu sporů ze soudů na rozhodce, a z důvodů, pro které může být rozhodčí nález zrušen, lze dovodit, že úmyslem zákonodárce bylo vyloučit soudní přezkum věcné správnosti rozhodčího nálezu, tj. správnosti skutkových zjištění a právního posouzení věci; měl-li by soud v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu přezkoumávat jeho věcnou správnost, pozbyla by smyslu právní úprava rozhodčího řízení.

Není pochyb o tom, že z důvodů uvedených v § 31 písm. a - e) a g) zák. o r. ř. lze rozhodčí nález napadat pro vady rozhodčí smlouvy (doložky) a samotného rozhodčího řízení. Zbývá pouze důvod uvedený v § 31 písm. f) zák. o r. ř.; ovšem ani na jeho základě nelze přezkoumávat skutkové ani právní závěry rozhodčího nálezu (mezi které by mohl patřit i závěr o výkonu práva na poskytnutí plnění v rozporu s dobrými mravy). S přihlédnutím k tomu, co bylo vyloženo shora, nelze s odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák. zrušit rozhodčí nález s odůvodněním, že výkon práva na plnění podle něho přiznané (s ohledem na konkrétní okolnosti věci) odporuje dobrým mravům a je tak podle tuzemského práva nedovolené.

Vzhledem k výše uvedenému Nejvyšší soud dospěl k závěru, že odvolací soud nesprávně posoudil otázku, zda byl dán důvod pro zrušení rozhodčího nálezu rozhodce JUDr. P. P. ze dne 12. 4. 2006, ve smyslu § 31 písm. f) zák. o r. ř.

Dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl dovolatelkou užit opodstatněně a dovolacímu soudu nezbylo než rozsudek odvolacího soudu zrušit (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř.).